

Nr 86.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående överlåtelse av vissa markområden till Karlsborgs kommun i Skaraborgs län och Sorsele kommun i Västerbottens län; given Stockholms slott den 5 februari 1937.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt under punkterna 1:o och 2:o.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 5 februari 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet beträffande ärendet under 1:o här nedan anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp:

1:o.

Sedan fråga uppkommit om beredande av ekonomiskt vederlag åt Karlsborgs kommun för det avbräck, kommunen åsamkades genom de minsk-

Bihang till riksdagens protokoll 1937. 1 saml. Nr 86.

ningar i därvarande militärförläggningar, som följde av den år 1925 beslutade försvarsorganisationen, träffades den 18 och den 22 januari 1930 preliminärt avtal mellan kasernkommittén å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar samt Karlsborgs kommun om överlåtelse från kronan till kommunen utan ersättning av ett markområde om cirka 535,000 kvadratmeter, beläget på landtungan mellan Vättern och Bottensjön invid Karlsborgs fästning. Efter framställning av domänstyrelsen förordnade emellertid Kungl. Maj:t genom beslut den 12 december 1930, att av nyssnämnda mark ett område om cirka 7.672 hektar skulle från och med den 1 januari 1931 överlämnas till domänstyrelsens förvaltning för att disponeras för uppförande av en sågverksanläggning för domänverkets räkning. Med anledning av Kungl. Maj:ts förenämnda beslut avgav kasernkommittén förnyat yttrande och förslag beträffande frågan om kompensation åt kommunen i följd av genomförandet av 1925 års riksdags beslut rörande försvarsväsendets omorganisation. Därvid framhölls av kommittén, att förläggandet av det statliga sågverket till Karlsborg måste medföra någon kompensation för de skedda militärindragningarna, i följd varav kommunen icke längre borde tillerkännas så stor markareal, som berörda avtal av år 1930 förutsatte. Kommittén föreslog därför, bland annat, att kronan utöver det markområde, som redan ställts under domänstyrelsens förvaltning, borde förbehålla sig viss ytterligare mark om 4.9250 hektar, vilken emellertid tills vidare borde upplåtas såsom park till kommunen. Enligt det mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kasernkommittén, å ena, samt Karlsborgs kommun, å andra sidan, den 29 januari och den 4 februari 1931 ingångna avtal, vilket finnes såsom bilaga fogat vid Kungl. Maj:ts proposition nr 142 till 1931 års riksdag samt blivit godkänt av riksdagen enligt skrivelse den 15 april 1931 och av Kungl. Maj:t genom beslut den 30 april 1931, har kronan till kommunen med full äganderätt utan ersättning överlåtit mark om 41.4260 hektar, som närmare angivits å en vid avtalet fogad, av länsarkitekten Allan Berglund åren 1927 och 1929 upprättad och av ingenjören C. Hemgren år 1931 kompletterad karta innefattande »förslag till stadsplan för Rödesund i Karlsborgs socken, Södra Vadsbro härad, Skaraborgs län», men därvid förbehållit sig äganderätten till, bland annat, förenämnda område om 4.9250 hektar, vilket dock tillsvidare upplåtits till kommunen att disponeras såsom parkområde.

I en till Kungl. Maj:t ställd, av länsstyrelsen i Skaraborgs län med skrivelse den 12 maj 1936 överlämnad framställning har nu Karlsborgs kommun hemställt om överlåtelse till kommunen av förutnämnda kronan tillhöriga områden om respektive 7.672 hektar och 4.9250 hektar, båda belägna mellan det å det s. k. Rödesundsområdet framdragna järnvägsspåret och Bottensjön. Länsstyrelsen har vid sitt utlåtande fogat yttranden från jägmästaren i Tivedens revir, överjägmästaren i västra distriktet samt domänstyrelsen. Till följd av remiss har härefter domänstyrelsen, efter hörande av jägmästaren och överjägmästaren, den 23 september 1936 ånyo utlåtit sig i ärendet.

Till stöd för sin framställning har *Karlsborgs kommun* anfört väsentligen följande.

Då den tilltänkta sågverksanläggningen ej torde komma till stånd, hade Karlsborgs kommun gått miste om såväl påräknat större antal skattekronor som även flera arbetstillfällen. Samhället hade som en följd härav en jämförelsevis stor arbetslöshet. Det till Karlsborgs kommun förut överlämnade området vore nu försett med gator och avlopp, varjämte stadsplan upprättats och tomtindelning gjorts. Då därtill komme, att de flesta tomterna vore bebyggda eller försålda, skulle samhället inom kort tid bliva i avsaknad av lämplig tomtmark för fortsatt utvidgning.

Av handlingarna i ärendet må i övrigt här återgivas följande.

Jägmästaren i Tivedens revir har ej haft något att erinra mot den ifrågasatta upplåtelsen i och för sig av det under domänstyrelsens förvaltning ställda markområdet om 7.672 hektar. Dock borde av detsamma ett område om 1.63 hektar, som å en av jägmästaren upprättad skiss betecknats med bokstäverna C, D, E, F och inramats med grön färg, bibehållas i kronans ägo för att användas såsom upplagsplats för domänverket.

Överjägmästaren i västra distriktet har i sitt vid länsstyrelsens skrivelse fogade yttrande ansett, att utöver det av jägmästaren föreslagna området ett norr därom beläget, å skissen med bokstäverna A, B, C, D betecknat område om 1.22 hektar borde bibehållas i kronans ägo och förbehållas domänverket. Sistnämnda område vore sankt och lågt beläget, varför kommunen icke torde hava något större intresse av detsamma. Av det område, som kommunen förklarat sig önska förvärva, borde sålunda endast det å samma skiss med bokstäverna E, F, G, H betecknade området om 4.69 hektar överlätas till kommunen.

Domänstyrelsen har i sitt yttrande till länsstyrelsen i Skaraborgs län förklarat, att någon sågverksanläggning vid Karlsborg åtminstone tills vidare ej torde komma till stånd samt att det till domänstyrelsen överlämnade området ej ansåges behövt för angivna ändamål. Emellertid hade domänstyrelsen funnit sig böra såsom upplagsplats för domänverkets räkning reservera det å den av jägmästaren i Tivedens revir upprättade kartskissen med bokstäverna C, D, E, F betecknade området om 1.63 hektar, därvid domänstyrelsen förklarat sig intet hava att erinra mot överlåtelse av återstoden av den under domänstyrelsens förvaltning ställda marken, dock under villkor att kronan förbehölles rätt till väg i huvudsak utmed järnvägsspåret över det å samma kartskiss med bokstäverna A, B, C, D betecknade området till en vid Göta kanal varande lastbrygga.

Karlsborgs kommun har i huvudsak godkänt domänstyrelsens nu ifrågasvarande förslag.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län har anfört i huvudsak följande.

Länsstyrelsen hade vid besök å platsen funnit, att, efter det berörda förslag till stadsplan den 9 juli 1931 fastställts beträffande området öster om det å omförmälda, av länsarkitekten Berglund upprättade karta angivna, för järnväg avsedda området, sådant förslaget i nämnda del funnes å samma karta dåmera angivet, samt länsstyrelsen genom beslut den 20 juli 1934 fastställt ett av Berglund upprättat förslag till utvidgning av planen beträffande viss väster om järnvägsområdet belägen mark, byggnadsverksamheten och markexploateringen för byggnadsändamål fortgått och alltjämt fortginge i raskt tempo. Enligt vad länsstyrelsen vidare inhämtat hade sålunda

tomtindelning ägt rum och fastställts beträffande så gott som all den kommunen tillhöriga för bostadsändamål avsedda marken inom ifrågavarande område och hade tomterna därstädes jämväl till största delen bebyggt eller försålt för bebyggande. Med hänsyn därtill torde behovet av ytterligare byggnadsmark få anses tämligen trängande, om ej samhällets utveckling skulle stäckas. Av det nu till förvärvande ifrågasatta markområdet vore visserligen en stor del och särskilt den norra delen på grund av sin sankta belägenhet mindre lämpad för bebyggande med bostadshus men syntes däremot kunna reserveras för mindre industri, för vilket ändamål lämplig mark öster om järnvägen ej finnes. Områdets södra del, som vore något högre belägen, upptoges i förstnämnda stadsplaneförslag delvis av kvarter för bostadsändamål och syntes därför lämplig, vilket även vore fallet med den utmed järnvägslinjen belägna delen av den mellanliggande marken. Samhället saknade därjämte erforderlig mark för parkområden m. m., och behovet därav kunde genom det ifrågasatta förvärvet i viss utsträckning tillgodoses. Länsstyrelsen ansåge därför kommunens framställning om ytterligare markförvärv välgrundad. Med anledning av domänstyrelsens i ärendet framställda, av kommunen utan anmärkning lämnade förslag torde emellertid det å förberörda kartskiss med bokstäverna C, D, E, F betecknade området om 1.63 hektar alljämt böra förbehållas kronan för domänverkets räkning. Länsstyrelsen tillstyrkte fördens skull, att de å sagda skiss med bokstäverna A, B, C, D och E, F, G, H betecknade områdena med en areal av tillhoppa 5.91 hektar ävensom det söder därom belägna området om 4.9250 hektar måtte av kronan med full äganderätt överlåtas till kommunen. Enligt länsstyrelsens mening borde någon ersättning för dessa områden icke utgå — någon sådan hade icke heller från domänstyrelsens sida ifrågasatts — utan skulle kommunen därigenom beredas en till synes skäligen kompensation för att den i utsikt ställda sågverksanläggningen icke kommit till utförande. För överlåtelsen syntes böra i tillämpliga delar gälla samma villkor, som angåves i avtalet av den 29 januari och den 4 februari 1931. Därjämte syntes förbehåll böra göras om rätt till väg på sätt domänstyrelsen hemställt.

I yttrande till domänstyrelsen den 1 juli 1936 har *överjägmästaren* bestämt vidhållit sitt tidigare förslag om att jämväl förberörda område om 1.22 hektar borde bibehållas i kronans ägo. Skulle likväl nämnda område komma att avstås till kommunen, borde enligt överjägmästarens mening nödig mark mellan punkterna A och B å kartskissen förbehållas kronan för åstadkommande av vägförbindelse till minst 5 meters bredd mellan diken från området C, D, E, F fram till Rödesunds järnvägsbrygga.

Domänstyrelsen har i utlåtandet den 23 september 1936 anfört bland annat följande.

Med hänsyn till överjägmästarens bestämt framförda förslag att för tillgodoseende av domänverkets framtida behov undantaga ytterligare mark vid Rödesund ansåge styrelsen, att — förutom området C, D, E, F å skissen — jämväl området A, B, C, D borde för domänverkets räkning bibehållas i kronans ägo. Däremot hade styrelsen icke något att erinra mot att området E, F, G, H överlåtes till Karlsborgs kommun.

Kommunalfullmäktige i Karlsborgs kommun hava här efter i skrivelse till länsstyrelsen i Skaraborgs län godtagit domänstyrelsens i utlåtandet den 23 september 1936 framlagda förslag till områdets disposition.

I likhet med domänstyrelsen anser jag, att av det genom Kungl. Maj:ts *Departements-
chefen.* beslut den 12 december 1930 till domänstyrelsens förvaltning överlämnade markområdet om 7.672 hektar allenast ett område om cirka 4.69 hektar bör med äganderätt upplåtas till Karlsborgs kommun. Sistnämnda område motsvarar södra delen av det med röd färg inramade området å det av länsarkitekten Allan Berglund år 1927 upprättade förslaget till stadsplan för Rödesund. Den återstående delen av ifrågavarande område torde böra bibehållas i kronans ägo, då den alltjämt kan komma att behövas för domänverkets räkning. Jämväl det nu såsom park upplåtna området om 4.9250 hektar — å förslaget till stadsplan inramat med grön färg — synes mig utan att något kronans intresse trädes för nära kunna med full äganderätt upplåtas till Karlsborgs kommun. Någon ersättning för de till överlåtelse nu föreslagna områdena synes icke böra utgå. I övrigt torde för överlåtelsen i tillämpliga delar böra gälla samma villkor som angivits i förenämnda avtal av den 29 januari och den 4 februari 1931.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till Karlsborgs kommun må med full äganderätt utan ersättning överlåtas *dels* ett område om 4.69 hektar, utgörande södra delen av det med röd färg inramade området å ett av länsarkitekten Allan Berglund år 1927 upprättat förslag till stadsplan för Rödesund i Karlsborgs socken, Södra Vadsbo härad, Skaraborgs län, *dels ock* ett å nämnda förslag till stadsplan med grön färg inramat område om 4.9250 hektar.

2:o.

Den 28 augusti 1885 medgav Kungl. Maj:t, att vid då pågående avvitrning inom Sorsele socken av Västerbottens län erforderligt område till, bland annat, kyrkostad finge från kronans mark utan äganderätt upplåtas åt socknemännen att av dem avgiftsfritt för omförmälda ändamål disponeras, under de villkor länsstyrelsen i länet kunde finna lämpligt föreskriva. I enlighet härmed avsattes genom länsstyrelsens avvitringsutslag den 15 januari 1887 till kyrkostad för socknen ett område om 149.45 kvadratrevar (= 13.1743 hektar).

Jämlikt beslut av 1902 och 1918 års riksdagar (1902: prop. nr 19; R. skr. nr 38; 1918: prop. nr 19; R. skr. nr 317) har Kungl. Maj:t efter särskilda av Sorsele socknemän därom gjorda ansökningar av ifrågavarande kyrkostad till Sorsele kommun på vissa närmare angivna villkor under äganderätt avgiftsfritt upplåtit *dels* den 2 maj 1902 ett område om 7.0882 hektar, *dels ock* den 14 juni 1918 ett område om 4.7150 hektar. Ifrågavarande upplåtelser hava tillkommit för att tillgodose behovet inom kommunen av centralt belägen, för upplåtelser till bostadslägenheter lämplig mark.

Enligt kammarkollegiets beslut den 16 maj 1918 har det år 1902 från kyrkostaden upplåtna området, för vilket länsstyrelsen i länet i enlighet med vid upplåtelsen angivna villkor genom utslag den 3 mars 1903 fastställt en av kommissionslantmätaren T. Bergman uppgjord och av Sorsele socknemän antagen regleringsplan, upptagits i jordeboken för Sorsele socken bland skatteegendomar, jordlägenheter, med benämningen Kyrkostaden nr 2. Den sålunda bildade fastigheten har i jordregistret införts under beteckningen Kyrkostaden 2¹, därvid dess areal angivits till 7.0524 hektar. Kammarkollegiets nyssnämnda beslut innefattade jämväl föreskrift därom, att den övriga delen av det vid avvittringen i Sorsele socken till kyrkostad avsatta området skulle upptagas i jordeboken för Sorsele socken bland kronoegendomar under enskild disposition, jordlägenheter, med benämningen Kyrkostaden nr 1 samt anteckning: »Innehaves avgiftsfritt av Sorsele församling». I jordregistret har denna återstående del av kyrkostaden införts under beteckningen Kyrkostaden 1¹, vars areal rätteligen utgör 6.1216 hektar.

För det år 1918 upplåtna området om 4.7150 hektar (del av Kyrkostaden 1¹) har länsstyrelsen i utslag den 16 september 1921 fastställt ett år 1920 av distriktslantmätaren K. Köhler upprättat regleringsförslag. I jordregistret har området, med undantag av mark, som avsatts för vägar och gator, införts såsom avsöndringar från fastigheten Kyrkostaden 1¹ under beteckningarna Kyrkostaden 1²—1²⁷.

I skrivelse den 8 mars 1935 hava nu *kommunalfullmäktige i Sorsele socken* hos Kungl. Maj:t gjort framställning om att jämväl återstående delen av den till kyrkostad avsatta marken (Kyrkostaden 1¹) med en uppgiven areal av 1.127 hektar måtte överlätas till Sorsele kommun på enahanda grunder som vid 1918 års överlåtelse. Å en framställningen bifogad, av Gunnar Ågren år 1934 kopierad karta har sagda fastighetsdel betecknats med bokstaven b.

Till stöd härför har framhållits, att å det nu till upplåtelse ifrågasatta området några kyrkstugor ej uppförts och ej heller komme att uppföras, enär kommunikationerna inom socknen i högsta grad förbättrats och bilvägar både sommar och vinter funnes i alla riktningar från moderkyrkan i församlingen. Överlätas området till kommunen, skulle fem bostadslägenheter å detsamma kunna försäljas, varigenom kommunens utveckling skulle främjas.

Över kommunens framställning har länsstyrelsen i Västerbottens län, till följd av remiss, den 26 september 1936 avgivit utlåtande, därvid fogats yttranden från överlantmätaren och länsarkitekten i länet.

Länsarkitekten har ansett, att det behov av kyrkostad, som tidigare förefunnits, numera, antagligen på grund av kommunikationernas utveckling, försvunnit. Under sådana förhållanden syntes det lämpligt att överlåta ifrågasatt område till kommunen för bostadsändamål.

Överlantmätaren har anfört bland annat följande.

Å en av överlantmätaren P. Wagenius år 1921 upprättad karta angåves det med kommunens ansökning avsedda området innehålla en areal av 1.2270 hektar, vilken areal sålunda utgjorde den kronan tillhöriga återstoden av den ursprungliga kyrkostaden.

Fastigheten Kyrkostaden 1¹ vore helt belägen inom gränserna för det nyligen bildade Sorsele municipalsamhälle. Bebyggelsen inom samhället hade kommit att koncentrera sig till dels ett område mellan järnvägen och Lillån, dels den s. k. kyrkostaden. Erfarenheten från ett flertal samhällen i länet syntes giva vid handen, att förekomsten av för kyrkostadsändamål reserverade områden med central belägenhet inom orter med pågående bebyggelse verkade hindrande eller störande på bebyggelsens naturliga utbredningsförlopp. En överlåtelse till kommunen av det nu ifrågavarande området skulle undanröja den svårighet att på lämpligaste sätt disponera området, som eljest skulle förefinnas vid framtida upprättande av stadsplan för samhället. Dispositionsrätten till området tillkomme redan Sorsele socken, varför en överlåtelse av detsamma med äganderätt icke syntes kunna medföra avsevärd olägenhet för kronan. Med hänsyn till områdets centrala belägenhet inom municipalsamhället syntes några särskilda villkor för områdets bebyggande icke behöva uppställas vid överlåtelsen. De förhållanden, varom kännedom borde ligga till grund för uppställande av sådana villkor, låte sig nämligen knappast förutses annat än i samband med upprättande av stadsplan för större del av samhället. Intill dess så hade skett, vore området även i kommunens hand underkastat nödiga inskränkningar i rätten till bebyggande.

Länsstyrelsen har icke haft något att erinra mot bifall till framställningen.

Förevarande framställning finner jag mig böra tillstyrka. Upplåtelsen torde enligt bestämmande framdeles av Kungl. Maj:t böra i tillämpliga delar ske under samma villkor, som föreskrivits i Kungl. Maj:ts omförmälda beslut den 14 juni 1918. *Departements-
chefen.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av den ursprungliga kyrkostaden i Sorsele socken av Västerbottens län den kronan tillhöriga återstoden om 1.2270 hektar (Kyrkostaden 1¹) — betecknad med bokstaven b å en i ärendet företedd, av Gunnar Ågren år 1934 kopierad karta — må upplåtas till Sorsele kommun med äganderätt utan lösen samt i huvudsak på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kan komma att föreskriva.

Statsrådets övriga ledamöter instämma i vad departementschefen hemställt i de under 1:o och 2:o här ovan antecknade ärenden.

Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämnar bifall till vad departementschefen hemställt samt förordnar, att till riksdagen skall avlåtas proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Hugo Nordlander.